

Motion till riksdagen 2023/24:2904

av **Jacob Risberg och Janine Alm Ericson (båda MP)**

med anledning av prop. 2023/24:138 Avancerat ramavtal mellan Europeiska unionen och dess medlemsstater, å ena sidan, och Republiken Chile, å andra sidan

Förslag till riksdagsbeslut

Riksdagen avslår regeringens proposition 2023/24:138 Avancerat ramavtal mellan Europeiska unionen och dess medlemsstater, å ena sidan, och Republiken Chile, å andra sidan.

Motivering

EU har ingått ett associeringsavtal (som inkluderar ett frihandelsavtal) med Chile sedan 2003. En modernisering av ett sådant associeringsavtal har förhandlats fram under de senaste åtta åren i syfte att inkludera ytterligare handelsliberaliseringsbestämmelser som går utöver WTO-åtagandena (de s.k. nya generationens frihandelsavtal). Moderniseringen inkluderar också kapitel om mänskliga rättigheter, rättsstatsprincipen och god förvaltning, jämställdhet och kvinnors och flickors egenmakt, rättsligt samarbete, narkotikaproblem, internationell migration och asyl, brottsbekämpning och kampen mot korruption och gränsöverskridande organiserad brottslighet samt hållbar utveckling m.m.

Under många år har Miljöpartiet efterlyst en grundläggande översyn av EU:s frihandelsavtal och kämpat för en hållbar utvecklingsinriktad handelsagenda som bidrar till, och inte hindrar, en rättvis och inkluderande grön omställning. Tack vare gröna partiers kontinuerliga tryck för att sätta hållbarhet högt i EU:s handelsavtal lyckades vi få igenom handelssanktionerna för inkludering i händelse av brott mot Parisavtalet och ILO:s kärnkonventioner som en del av EU:s nya strategi för kapitlen om handel och hållbar utveckling. Handelsavtalet mellan EU och Nya Zeeland var det första som inkluderade ett sådant tillvägagångssätt, vilket var mycket positivt.

Men trots ambitionen om nya generationens avtal har EU:s målmedvetenhet inte varit tillräckligt hög vad gäller hållbarhet i många av avtalen, vilket lett till att Miljöpartiet ofta varit negativt till dessa. Så även i detta fall. Samtidigt som vi stöder stärkandet av politiska och ekonomiska band med Chile är moderniseringen av avtalet mellan EU och Chile och det resulterande avancerade ramavtalet och det interimistiska frihandelsavtalet (FTA) ett försakat tillfälle när det gäller att stärka genomförandet av hållbarhetsbestämmelser.

Det nyzeeländska avtalet är ett föredöme. Miljöpartiet vill se att alla avtal når upp till denna höga standard. Avtalet med Nya Zeeland innehåller tillämpning av sanktioner vid bristande efterlevnad av Parisavtalet och ILO:s kärnkonventioner. En av de största bristerna i avtalet med Chile är i vår mening bristen på verkställbarhet av kapitlet om handel och hållbar utveckling. Kapitlet om investerarskydd strider dessutom mot EU:s klimatåtaganden.

De politiska och samarbetande pelarna täcker i allmänhet de flesta av våra bekymmer, särskilt i relation till bl.a. mänskliga rättigheter, jämställdhet, klimatförändringar, hav, narkotikahandel och deltagande av icke-statliga organisationer. Avtalet innehåller också ett anti-korruptionsprotokoll.

Vi är dock skeptiska till att de politiska och samarbetande pelarna saknar bindande åtaganden eller obligatoriska åtgärder. Dessutom saknar avtalet en sammanhängande global arkitektur som kopplar samman de olika delarna av avtalet för att säkerställa tillämpligheten av åtaganden om mänskliga rättigheter inom de olika pelarna (inklusive handel och investeringar).

Kapiteln om hållbara livsmedelssystem och jämställdhet har ett bra språk, men dessa förblir samarbetsbaserade och är inte rättsligt verkställbara.

Arbetsrättigheter, i synnerhet ILO:s kärnstandarder, behandlas i kapitlet om TSD. Men dessa bestämmelser är inte heller verkställbara eftersom TSD-kapitlet inte omfattas av den allmänna tvistlösningsmekanismen. De politiska och samarbetande pelarna inkluderar ett kapitel om ekonomiskt, socialt och kulturellt partnerskap, med en särskild hänvisning till sysselsättning och sociala frågor. Detta kapitel är dock inte verkställbart.

Kapitlet om handel och hållbar utveckling är resultatorienterat, och i denna mening går det i rätt riktning. Men det uppfyller inte riktmärket för Nya Zeelands frihandelsavtal eftersom Parisavtalet och ILO:s kärnkonventioner inte omfattas av det allmänna tvistlösningskapitlet. Dessutom tog motsvarande kapitel i avtalet med Nya Zeeland upp andra viktiga frågor som saknas i avtalet med Chile, såsom skyldigheten att avstå från varje åtgärd eller underlåtenhet som väsentligt motverkar syftet med Parisavtalet, bestämmelser om subventioner för fossila bränslen och bestämmelser om handel och investeringar som stöder hållbar utveckling.

Miljöpartiet anser att avtalets investeringskydd, inklusive ett system för investeringsdomstolar (ICS), är för långtgående. Kapitlet liknar Ceta ICS. Skyddsstandarderna för investerare innehåller åtaganden om ”rättsvis och rättvis behandling” och ”indirekt expropriation”, alltså långt bortom icke-diskriminering, vilket fortfarande ger ett stort tolkningsutrymme för skiljemännen och riskerar att skada den legitima rätten att reglera för offentliga myndigheter. Vidare är omfattningen av begreppet ”täckt investering” bredare än det som finns under Ceta. Det skyddar spekulativa investeringar, såsom terminer, optioner och andra derivat, och kortsiktiga investeringar, såsom portföljinvesteringar, som inte involverar en betydande närvaro av investeraren i Chile. Dessutom minskade Ceta möjligheten att filialer eller brevlådeföretag kunde kvalificera sig som investerare, men detta är inte fallet i EU-Chile ICS. Dessutom medger det skydd

för investeringar i fossila bränslen och i annan ekonomisk verksamhet som är skadlig för miljön. Detta kapitel kompletteras med en ad hoc gemensam tolkningsförklaring där parterna klargör att ICS-domstolen bör ta vederbörlig hänsyn till parternas åtaganden enligt Parisavtalet och deras respektive klimatneutralitetsmål. Detta återspeglar inte EU-parlamentets ståndpunkt om internationella investeringsavtal och visar på bristen på tillräckliga garantier inom avtalet.

Råvaror inklusive litium och koppar är redan liberaliserade under det nuvarande frihandelsavtalet (t.ex. 2017 stod koppar för 45,5 % av Chiles export till EU), och därför kommer det moderniserade avtalet inte att öka EU:s marknads ytterligare tillgång. Effekterna kommer från icke-tariffära åtgärder men mest genom handelsdiscipliner i ERM-kapitlet som avskaffandet av exportrestriktioner, monopol eller dubbla priser, vilket kommer att minska Chiles politiska utrymme. När det gäller ursprungsbefolkningars rättigheter är det viktigt att notera att nuvarande litiumbrytningsprojekt inte kräver inblandning eller samråd med ursprungsbefolkningar, vilket inte är i linje med ILO-konvention 169 om ursprungsfolkens rättigheter och FN:s princip om fria företrädare och informerat samtycke (FPIC). Avtalet innehåller endast löften och inga skyldigheter i detta avseende.

Jacob Risberg (MP)

Janine Alm Ericson (MP)